שם: _____ כיתה: _____ תאריך: _____

תורה שבעל פה · פרקי אבות פרק ג · כבודו של אדם · כיתות ז׳–ט׳

דף עבודה: "וֶהֱוֵי מְקַבֵּל אֶת כָּל הָאָדָם בְּשִׂמְחָה" (אבות ג, יב)

נוצר בבינה מלאכותית · נוסח המשנה ופירוש רבי עובדיה מברטנורא (רע"ב): ספריא, נוסח "תורת אמת" (נחלת הכלל).

🔢 שימו לב למספור: מספור המשניות בפרק ג אינו זהה בכל המהדורות. הדף בנוי לפי המספור בספריא, שבו משנה יב היא משנת רבי ישמעאל "הוי קל לראש". בחלק מהספרים אותה משנה מופיעה כמשנה טז, ובמהדורות כאלה משנה יב היא משנה אחרת. משנת רבי אלעזר המודעי ("והמלבין פני חברו ברבים"), שגם היא עוסקת בכבוד האדם, היא משנה יא לפי ספריא, והיא מופיעה בחלק ו של הדף.

📜 המשנה (אבות ג, יב)

רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר, הֱוֵי קַל לְרֹאשׁ, וְנוֹחַ לְתִשְׁחֹרֶת, וֶהֱוֵי מְקַבֵּל אֶת כָּל הָאָדָם בְּשִׂמְחָה:

פירוש רבי עובדיה מברטנורא (רע"ב), בקיצור:

הֱוֵי קַל לְרֹאשׁ – לִפְנֵי אָדָם גָּדוֹל זָקֵן וְיוֹשֵׁב בָּרֹאשׁ בַּיִּשִׁיבָה, הֱוֵי קַל לַעֲבֹד עֲבוֹדָתוֹ וּלְשַׁמֵּשׁ לְפָנָיו

וְנוֹחַ לְתִשְׁחֹרֶת – לְאָדָם בָּחוּר שֶׁשַּׂעֲרוֹתָיו שְׁחוֹרוֹת אֵינְךָ צָרִיךְ לְהָקֵל עַצְמְךָ כָּל כָּךְ, אֶלָּא תַּעֲמֹד לְפָנָיו בְּנַחַת וּבְיִשּׁוּב

וֶהֱוֵי מְקַבֵּל – נֶגֶד כָּל אָדָם בֵּין רֹאשׁ בֵּין תִּשְׁחֹרֶת תַּעֲמֹד בְּשִׂמְחָה. מְקַבֵּל, כְּמוֹ מַקְבִּיל

📖 תיבת מילים

הֱוֵי	היה (ציווי): "תהיה".
קַל לְרֹאשׁ	לפי הרע"ב: זריז ומוכן לשרת ולעזור לאדם גדול, זקן או מי שעומד בראש.
נוֹחַ	נינוח, רגוע, נעים בהתנהגות.
תִּשְׁחֹרֶת	מן המילה "שחור": צעיר, שעדיין שערותיו שחורות.
מְקַבֵּל	לפי הרע"ב: כמו "מקביל", עומד מול האדם ופוגש אותו.
כָּל הָאָדָם	כל אדם, בלי הבדל: גדול או צעיר, מוכר או זר.
בְּשִׂמְחָה	בפנים מאירות ובלב שמח, לא רק בנימוס.

✏️ חלק א: הבנת הנקרא

1. מי אומר את המשנה? כמה הוראות יש בה? העתיקו כל הוראה בשורה נפרדת.

2. לפי הרע"ב, מי הוא ה"ראש" ומי ה"תשחורת"?

3. לפי הרע"ב, מה ההבדל בין ההתנהגות כלפי אדם גדול לבין ההתנהגות כלפי אדם צעיר?

4. הרע"ב מביא גם "פירוש אחר". לפיו, מה פירוש "ראש" ו"תשחורת"? (רמז: שלבים בחיים של האדם עצמו)

✏️ חלק ב: כבודו של אדם

5. בשתי ההוראות הראשונות יש יחס שונה לאנשים שונים. מה משותף לכולם בהוראה השלישית? איזו מילה במשנה מראה זאת?

6. במשנה יד באותו פרק נאמר: "חָבִיב אָדָם שֶׁנִּבְרָא בְצֶלֶם". איך הרעיון הזה יכול להסביר למה צריך לקבל "את כל האדם" בשמחה?

7. האם אפשר לקבל מישהו בכבוד אבל בלי שמחה? הסבירו מה מוסיפה המילה "בְּשִׂמְחָה".

✏️ חלק ג: מהמשנה אל החיים ואל הכיתה

8. תארו מצב בבית הספר שבו קל לקבל מישהו בשמחה, ומצב שבו זה קשה. מה עוזר במצב הקשה?

9. השלימו את הטבלה: איך נראה "מקבל את כל האדם בשמחה" אצלנו?

את מי פוגשים?	מה אני עושה? (מעשה)	מה אני אומר? (מילים)
מבוגר: מורה, סבא או סבתא, עובד בבית הספר		
צעיר: תלמיד מכיתה נמוכה, אח קטן		
כל אדם: תלמיד חדש, ילד שאינני מכיר		

10. בחרו התנהגות אחת מן הטבלה שתעשו השבוע. מתי ועם מי?

🎨 חלק ד: משימת יצירה ודיון

11. בקבוצות של 3–4: הכינו שלט "כאן מקבלים כל אדם בשמחה" לדלת הכיתה. בשלט יהיו: (1) המילים מן המשנה, (2) שלושה כללים קצרים לכיתה, אחד לכל חלק במשנה ("ראש", "תשחורת", "כל האדם"), (3) ציור או סמל. אחר כך דונו בכיתה: האם לקבל כל אדם בשמחה פירושו להסכים עם כל מה שהוא אומר או עושה? נמקו.

_____

_____

_____

🔗 חלק ה: משנה סמוכה, רבי אלעזר המודעי (אבות ג, יא)

"וְהַמַּלְבִּין פְּנֵי חֲבֵרוֹ בָּרַבִּים"

רע"ב: "הַמִּתְבַּיֵּשׁ פָּנָיו מַאֲדִימוֹת תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ מִתְלַבְּנוֹת"

12. המשנה מונה כמה מעשים חמורים, ואחד מהם הוא "וְהַמַּלְבִּין פְּנֵי חֲבֵרוֹ בָּרַבִּים". לפי הרע"ב, למה זה נקרא "מלבין"?

_____

_____

13. משנה יא אומרת מה אסור לעשות לאדם אחר, ומשנה יב אומרת מה כדאי לעשות. כתבו משפט אחד שמחבר בין שתיהן.

_____

_____

🎟️ כרטיס יציאה: משפט אחד מן המשנה שאני לוקח איתי: _____

מחוון: אבות ג, יב, "וֶהֱוֵי מְקַבֵּל אֶת כָּל הָאָדָם בְּשִׂמְחָה"

1. רבי ישמעאל. שלוש הוראות: "וֶהֱוֵי קַל לְרֹאשׁ", "וְנוֹחַ לְתִשְׁחֹרֶת", "וֶהֱוֵי מְקַבֵּל אֶת כָּל הָאָדָם בְּשִׂמְחָה".
2. ה"ראש": "אָדָם גָּדוֹל זָקֵן וְיוֹשֵׁב בָּרֹאשׁ בַּיְשִׁיבָה". ה"תשחורת": "אָדָם בָּחוּר שֶׁשַּׁעֲרוֹתָיו שְׁחוֹרוֹת", כלומר צעיר.
3. לפני אדם גדול: להיות זריז לשרת אותו ולעזור לו ("קַל לַעֲבֹד עֲבוֹדָתוֹ"). לפני צעיר: אין צורך להקטין את עצמך כך, אלא לעמוד לפניו "בְּנַחַת וּבְיִשׁוּב", ברוגע ובכבוד.
4. לפי הפירוש האחר ההוראה היא כלפי ה': בצעירותך ("בְּרֵאשִׁיתְךָ") היה זריז לעשות את רצון ה', ובזקנותך היה נוח לו. "ראש" = תחילת החיים, "תשחורת" = הזקנה (הפנים משחירות).
5. בהוראה השלישית כולם שווים: את כל אדם מקבלים בשמחה. המילה "כָּל" (וכן הרע"ב: "בֵּין רֹאשׁ בֵּין תִּשְׁחֹרֶת").
6. כל אדם נברא בצלם אלוהים, ולכן לכל אדם יש ערך, בלי קשר לגיל, למעמד או לשאלה אם אני מכיר אותו. מי שמכבד את האדם מכבד את מה שנברא בצלם. כל הסבר מנומק בכיוון זה מתקבל.
7. כן: אפשר לנהוג בנימוס אבל בפנים קרות או בחוסר רצון. "בשמחה" מוסיף יחס חם: חיוך, פנים מאירות, הרגשה שהאדם רצוי. תשובה מנומקת.
8. תשובה אישית. לבדוק: שני מצבים ברורים והצעה מעשית למצב הקשה (לפנות ראשון, להציע עזרה, לזכור שם).
9. הטבלה: תשובות אישיות. לבדוק שבכל שורה יש מעשה ממשי ומילים מתאימות (למשל: לקום כשמבוגר נכנס ולעזור לו; להסביר בסבלנות לצעיר; לומר "בוקר טוב" ולהזמין תלמיד חדש לשבת ליד).
10. תשובה אישית: התנהגות אחת, מוגדרת, עם זמן ואדם.
11. משימת היצירה: לבדוק שהשלט כולל את מילות המשנה ושלושה כללים שמתאימים לשלושת החלקים. בדיון: לקבל אדם בשמחה פירושו לכבד אותו ולפגוש אותו בפנים יפות; אין פירושו להסכים עם כל מעשה. אפשר לכבד אדם ובכל זאת לא להסכים איתו.
12. הרע"ב: "הַמִּתְבַּיֵּשׁ פָּנָיו מַאֲדִימוֹת תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ מִתְלַבְּנוֹת". מי שמבייש אדם ברבים גורם לפניו להלבין מרוב צער.
13. לדוגמה: אסור לבייש אדם, וצריך לפגוש כל אדם בשמחה; שתי המשניות מלמדות לשמור על כבודו של כל אדם. כל ניסוח נכון מתקבל.

פרשנות מסומנת כפרשנות (רבי עובדיה מברטנורא על אבות ג, יא–יב). נוסח המשנה: ספריא, "תורת אמת". מספור המשניות: לפי ספריא; בחלק מהספרים משנה זו מופיעה כמשנה טז.